

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ ОРНОГО ПОЛЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Давньою за часом формування й цінною як джерело інформації про історію мови є сільськогосподарська лексика. В українському мовознавстві ця тематична група лексики розглядається у працях Й.О.Дзензелівського [5; 6], О.М.Пазяк [13], М.В.Никончука [12], Г.О.Козачук [10], П.Ю.Гриценка [2], Т.М.Тищенко [16] та ін. Проте не всі тематичні групи і підгрупи лексики знайшли повне наукове висвітлення з відповідним теоретичним обґрунтуванням. До таких належить, зокрема, лексико-семантична група (ЛСГ) на позначення орного поля. Отже, актуальність обраної теми визначається необхідністю дослідження системних зв'язків у ЛСГ, що дозволить краще пізнати системну організацію лексики в цілому та важливістю вивчення лексики, яка безпосередньо віддзеркалює форми господарювання людини. Окреслена ЛСГ має складну внутрішню диференціацію і характеризується численними специфічними лексико-семантичними особливостями. Отже, ця група лексики може бути об'єктом наукового дослідження.

Лексико-семантична система – один із ярусів мовної структури, що складається зі слів та їхніх значень. Питанню виділення й аналізу тематичних груп лексики (далі – ТГЛ), лексико-семантичних груп присвячено праці А.Бурячка [1], П.Гриценка [2], М.Кочергана [11], Караулова [8], Д.Шмельова [18], О.Мораховської [12], Ф.Сорокалєтова [14], Г.Клепікової [9], та ін., де подано різної повноти інформацію про окремі пласти лексики як сегменти єдиної системи. У мовознавстві лексикологічні дослідження доцільно здійснювати за тематичним принципом. Розгляд лексики в тематичному аспекті дозволяє повно і всебічно встановити зв'язок між словами і тими явищами, які вони позначають, виявити об'єм значення слів і їх вживання. ЛСГ є складовими лексико-семантичних полів і об'єднують слова із спільною гіперсемою, тобто значенням, єдиним для усієї групи [7, 282–284]. Отже, лексеми на позначення орного поля становлять ЛСГ у складі ТГЛ сільського господарства. Досліджувана лексика дасть змогу простежити особливості семантичної структури лексем, залежність їх від специфіки структури лексичних парадигм. ЛСГ розпадаються на мікрогрупи, ще тісніші семантичні об'єднання слів. За найменшу одиницю семантичної структури береться сема, яка визначається за допомогою диференційної ознаки. ЛСГ на позначення орного поля об'єднує декілька лексико-семантичних мікрогруп (далі – ЛСМГ).

У ядрі ЛСМГ на позначення орної землі перебуває загальнослов'янська лексема *поле*, яка в літературній мові та народних говорах є полісемічною і позначає семи 'безліса рівнина, рівний великий простір, рівнина, степ', 'ділянка землі, що використовується під посіви, лан, нива', 'значна площа чи ділянка землі, спеціально відведена під що-небудь' (СУМ, VII, 61), напр.: *Бродив в бору, гуляв у чистім полі, рвав квіти, слухав жайворонка спів* (Гончар, 197); *Поля зрошення – це ділянки землі, зайняті під сільськогосподарські культури* (Дов. агр., 357); *Читання газети відбувалося прилюдно, на футбольному полі* (Смолич, 5). На думку Л.Гумецької, у пам'ятках старослов'янської мови названа лексема мала тільки одне значення 'рівнина, відкритий простір'. „Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.” позначає

лексему *поле* у двох значеннях: 1) відкритий безлісий простір; 2) засіяна або оброблена ділянка землі [14, 181], у давньоукраїнській мові лексема була відома теж в обох значеннях [3, 13]. Сучасний словник “Загальне землеробство” репрезентує номен *поле* як частину орної землі, яка використовується для вирощування більшості польових культур (ЗЗ, 119).

Лексема *поле* у літературній мові входить ще й до інших тематичних груп, зокрема на позначення території – ‘спеціально обладнана площадка, призначена для спортивних ігор, змагань, посадки літаків’, на позначення одягу – ‘відігнуті краї капелюха, бриля’; на позначення корисних копалин – ‘родовище корисних копалин або частина такого родовища, відведена для розробки’; на позначення місця чи простору – ‘простір, у межах якого відбувається якась дія або який знаходиться у межах якоїсь дії’ (СУМ, VII, 61). Функціонування лексеми *поле* у складі різних ТГЛ свідчить про відкритість мовної системи.

Крім того, лексема *поле* входить до складу фразеологічних одиниць: *поле зору* ‘простір, який можна охопити поглядом’, ‘коло інтересів, предмет діяльності’ (ФСУМ, II, 668); *з вашого поля ягода, одного поля ягода* ‘подібний поглядами, думками, соціальним становищем’ (ФСУМ, II, 975). Наприклад: *Хочу оселитися в Києві. Буду працювати на полі культури* (Самчук, 480); *Що стражник, що становий – всі вони одного поля ягоди* (Мирний, 357).

Найбільш активно лексема *поле* функціонує у художньому, науковому та усно-розмовному стилях української мови, напр.: *Поля лежали покриті грубою верствою снігу, і день у день обсіювало сонце своїм золотисто-червоним світлом їх поверхню* (Коб., 16); *У боротьбі із втратами води на фільтрацію і випаровування дедалі більша кількість їх подаватиметься на поля* (ОСЗ, 44); *Зібрали з поля гарний урожай цукрових буряків* (АСЛЦ). В окремих говірках західної Черкащини лексему *поле* вживають на позначення невеликого городу, який знаходиться далеко від хати землевласника, напр.: *Сьогодні поїдемо на поле, посапаємо картоплю* (АСЛЦ).

Виразні ознаки внутрішньосистемної організації, безпосередньо залежної від системи означуваних об’єктів позамовної дійсності, виявляють так звані семантичні поля, об’єднані спільним інваріантним значенням [15, 118].

Слово *поле* вступає в синонімічні відношення з лексемою *нива*. У староукраїнській мові ця лексема позначала ділянку орної землі, призначену для обробітку, та поземельної міри [3, 13]. У XIX ст. лексема *нива* вживалася лише у значенні ‘зоране поле’ (СБГ, II, 563). М.В.Никончук у праці „Сільськогосподарська лексика правобережного Полісся” подає лексему *нива* у значенні ‘оброблюване поле, розорана, оброблювана поляна в лісі’ [12, 27]. У сучасній українській мові лексема *нива* позначає ‘ділянку або смугу землі, на якій ростуть хлібні культури або яка призначена для їх вирощування; поле’. Це слово рідко вживається у значенні ‘хлібні рослини, що ростуть на такій ділянці’ (СУМ, V, 408–409). Функціонування лексеми *нива* стилістично обмежене, зокрема воно вживається у творах художньої літератури: *Орися ж ти, моя ниво, долом та горою, та засійся, чорна ниво, волею ясною* (Шевч.); *Нива з гречкою розтяглася ніжним біливом коло високого й буйного жита...* (Коб., 68).

Від номена *нива* утворилися похідні *нивка* ‘мала нива’, *нив’я* ‘збірна назва’, за рахунок яких розширюється ЛСМГ на позначення орної землі. Вживання лексеми *нивка* в українській народній пісні, записаній у говірках західної Черкащини у такому

варіанті: *Ой, у полі нивка, кругом материнка, Там дівчина жито жала, гарна чорнобривка* (АСЛЦ), – дає змогу припустити, що вона [лексема] позначала сему, не зовсім тотожну семі, яку позначає лексема *поле*, а саме – частину поля.

На позначення орного поля в українській мові використовується лексема *лан*. Етимологи припускають, що це слово через польське і чеське посередництво запозичене із середньовісньонімецької мови, де *Lehen* означає ‘відданий в оренду маєток’ (ЕСУМ, III, 190). Й.О.Дзендзелівський вважає, що до початку XVIII ст. лексема *лан* уживалась у значенні ‘земельна міра’, отже, значення ‘поле, нива’ є вторинним, відомим тільки з XVIII ст. [5, 34].

У говірках правобережного Полісся слово *лан* позначає ‘поле, яке давно ореться і засівається’ [12, 31].

У сучасній українській літературній мові номен *лан* позначає ‘безлісу рівнину, рівний, широкий простір; поле; великий безлісий простір оброблюваної землі, ділянку оброблюваної землі, яка має певні межі’. Сема ‘ділянка оброблюваної землі в межах 10–30 десятин – міра площини’ кваліфікується як застаріла (СУМ, IV, 443). Вживання лексеми *лан* є стилістично обмежене. Нами зафіксовано функціонування лексеми лише у творах художньої літератури: *Неначе вмисне схилилися тут лани вниз, щоби на ціле майно оце не гляділо цікаве око* (Коб., 29).

Номен *лан* має похідні слова, які також позначають орне поле. Словниками зафіксовано деривати *ланок*, *ланочок* ‘мала ділянка’ та *ланка* ‘ділянка поля’ (СУМ, IV, 444–445). Якщо лексема *ланок* функціонує переважно в уснорозмовному стилі, то лексема *ланка* активна у художньому, публіцистичному стилях, напр.: *Жито на ланці вклонилося низесенько, до землі* (Коб., 87); *Оновлена ланка повинна щедро родити, окупуючи врожаєм вкладені в нього засоби і працю* (Крохмалюк, 61).

Лексема *ланка* у літературній мові входить до інших тематичних груп, зокрема на позначення складової частини – ‘окрема деталь машини, механізму’; на позначення особи, предмета – ‘особа, предмет і т.ін., завдяки яким хто-, що-небудь з чимось з’єднуються в одне ціле’; на позначення організаційної одиниці – ‘найменша організаційна одиниця в якому-небудь об’єднанні’ [СУМ, IV, 444].

В українській літературній мові і говірках лексема *ланка* вживалась для назви групи людей, які виконують сільськогосподарські роботи в колективному господарстві, напр.: *п’їти ї’ ланку* ‘працювати в полі’. Номінативне поле семи ‘чоловік, який виконує сільськогосподарські роботи’ утворюють похідні лексеми *ланковий*, *лановий*. „Словник української мови” репрезентує номен *ланковий* у значенні ‘керівник ланки’. Лексема *лановий*, яка раніше вживалась у двох значеннях: 1) ‘який має стосунок до володіння або користування землею’; 2) ‘наглядач за польовими роботами у поміщика’, в сучасній українській мові відійшла у пасивний розряд [СУМ, IV, 445]. Як правило, лексеми, що реалізують сему ‘жінка, яка виконує сільськогосподарські роботи’, мотивовані лексемами, що маніфестують сему ‘чоловік, який виконує сільськогосподарські роботи’: *ланковий* – *ланкова*, *лановий* – *ланова*. Отже, лексема набуває вторинного значення.

ЛСМГ на позначення частин орної землі репрезентують лексеми *ділянка*, *дзялка*, *наділ*, *загін*, *гони*, *клин*, *смуга*, *грунт*, *кляпоть*, *кляптик*, *кусок*, *шматок*, *латка*.

Номеном частини орного поля є загальноживана лексема *ділянка* із значенням ‘окрема частина площі з якоюсь метою виділена за якою-небудь ознакою’ (СУМ, II,

306). Наприклад: *Окрасою садової ділянки має бути квітник, який розміщується біля будинку* (СГД, 8); *Яка ланка, така й ділянка* (АСЛЦ). Цей номен мотивований дієсловом *ділити*. У говірках правобережного Полісся слово *ділянка* вживають також на позначення ‘місця в лісі, відведеного для вирубки’ [17, 70].

О.К.Данилюк зауважує, що лексема *ділянка* у західно-поліських говірках активно функціонує у варіанті *дзялка*, семантична структура якого, крім основного компонента ‘невелика ділянка, частина поля’, включає ще й додаткові: ‘ділянка просапних, яку наділяють колгоспникам для обробітку’ та ‘сінокіс, виділений колгоспникам для косіння’ [4, 41]. Отже, семантична структура лексеми *ділянка* у говірках ширша, ніж у літературній, і включає такі компоненти: 1) позначення місця в лісі, відведеного для вирубки; 2) невелика ділянка, частина поля; 3) ділянка просапних, яку наділяють для обробітку; 4) сінокіс, виділений для косіння.

В українській мові вживається лексема *наділ* з наголосом на другому складі, теж мотивована дієсловом *ділити*. Вона є загальноновживаною у значенні ‘ділянка землі, яку отримувала селянська сім’я для користування’ (СУМ, V, 69), напр.: *Знав все, що було любо наділу, і всьому, що піднімалося з нього, особливо ж у дощі* (Коб., 30).

На позначення ділянки поля, що обробляється в один захват, вживається лексема *загін*. Слово *загін* є віддієслівним утворенням, мотивованим лексемою *гнати*, одне із значень якої ‘орати, обробляти землю’ (СУМ, III, 77), напр.: *Закінчили збирання цукрових буряків та переорали загін* (Пріхно, 85). У говірках дериват *загін* відомий із цим же значенням. На позначення семи ‘рядок на полі від початку до кінця’ наявна в українській мові лексема *гони* у значенні ‘українська старовинна народна міра довжини від 60 до 120 сажнів’ [СУМ, II, 122].

На позначення смуги орної землі, відділеної від основної ділянки дорогою, стежкою, межею, вживається лексема *клапоть* та похідний деминутив *клаптик*. В українській мові обидві форми є загальноновживаними й позначають ‘невелику, незначну частину якоїсь поверхні (поля, лісу тощо)’ (СУМ, IV, 173–174), напр.: *Четвертий рік обробляю клопоть своєї землі сам* (Крохмалюк, 49); *З такого клаптика землі ситим не будеш* (Коб., 420).

У сучасній українській мові на позначення частини орного поля зафіксовано лексему *кусок*, одне із значень якої – ‘невелика ділянка поля’, напр.: *Гарний кусок землі дістався Івоніці* (Коб., 30). Цей номен є полісемічним і широко відомим у значенні ‘шматок, взагалі частина чого-небудь’ (СУМ, IV, 416). У народній мові на позначення частини орного поля, крім цієї, зафіксовано синонімічну лексему *шматок*. Синонімічне значення має і лексема *латка* на позначення ‘площі, ділянки тощо, яка виразно виділяється з чогось, відрізняється від чого-небудь’ (СУМ, IV, 454–455), напр.: *Засіяли останню латку городу та й пішли обідати* (АСЛЦ). Лексеми *кусок* і *латка* є полісемічними і сягають інших лексико-семантичних комплексів, зокрема на позначення тканини, напр.: *Для сукні відрізали великий кусок барвистої тканини* (АСЛЦ); *Латка на латці – життя сироти* (Нар. тв.).

Семи ‘частина земельного угіддя, що виділяється за певною ознакою (родом посіву, формою тощо)’, ‘ділянка землі взагалі’ в українській мові репрезентує лексема *клин* (СУМ, IV, 182). У говірках правобережного Полісся лексема *клин* вживається в значенні ‘пропуск в оранці’ [12, 161]. Ця лексема є полісемічною, окремі семи перебувають у межах аналізованої ЛСГ, інші – входять до різних ТГЛ. В

“Етимологічному словнику української мови” зазначається, що аналізоване слово походить з праслов’янського *klīnъ* або *kъlīnъ* ‘загострений з одного кінця шматок дерева, металу і т.ін.’, яке виводиться з дієслова *kolti*, *kъlti* колоти (II, 460–461).

Лексема *грунт*, на думку Л.Гумецької, ще в староукраїнських пам’ятках мала два значення: 1) територія з сільськогосподарськими угіддями; 2) земля, придатна для сільськогосподарського обробітку [3, 13]. З часом друга сема трансформувалася, що засвідчено у словнику за ред. Б.Грінченка: 1) наділ, земля, участок землі, усадьба; 2) почва (I, 351). З такими ж значеннями лексема зафіксована у “Словнику української мови”: 1) наділ, ділянка, участок землі, садиба; 2) земля (II, 181). Хоча, як свідчить ЕСУМ та польові дослідження (АСЛЦ) говірок подільсько-середньонадніпрянського суміжжя, лексема *грунт* втратила першу сему і функціонує у значенні ‘верхній шар землі’. Крім того, як і в загальнонародній мові, лексема *грунт* є складовою іншої ТГЛ, бо вона ще може передавати значення ‘основа, база’. Походження лексеми *грунт* на позначення земельного наділу укладачі етимологічного словника пов’язують із середньовісньонімецького *Grunt* ‘дно, земля, фундамент’ (ЕСУМ, I, 606). Лексема *грунт* не має обмежень щодо стилістичного використання. Вона однаково вживана у всіх функціональних стилях української мови, напр.: *Послужив він рік, а на другий уже ґрунт і хату купив* (Мирний, 39); *Без батьків, як без ґрунту, без дітей, як без крил* (Нар. тв.); *Захід сонця червоно-багряний – очікуй заморозків на ґрунті* (Нар. прикм.).

На позначення поля – штучно виділеної частини сільськогосподарського угіддя чи ріллі, на якій висаджені чи посіяні рослини, в українській мові функціонує лексема *смуга*. У сучасній українській мові слово *смуга* є полісемічним, бо означає: 1) ‘видовжену обмежену чим-небудь частину якоїсь поверхні, простору, що виділяється на загальному фоні своїм виглядом і т. ін.’; 2) ‘ділянка земельного угіддя, відмежована від сусідньої ділянки’. Лексема входить до стійких одиниць, напр.: *захисна смуга* ‘штучне лісове насадження, що його створюють на полях для захисту посівів від бур і суховіїв, поліпшення водного режиму ґрунту і запобігання його ерозії’. Наприклад: *Засиніли довгі смуги толоки, вкриті синіми та фіалковими квітками* (Н.-Лев., 3, 174); *Ще й сонце не сіло, коли ми свою смугу перейшли* (АСЛЦ).

Отже, лексико-семантична група назв орного поля має складну структуру, для якої характерні явища полісемії, синонімії, омонімії.

У ядрі групи перебуває лексема *поле*, яка вживається в усіх стилях української мови. Решта лексем знаходяться на периферії і є стилістично обмеженими. Одні лексеми, перебуваючи в межах своєї тематичної групи, входять до інших ЛСГ (*поле, лан, латка*), інші сягають інших тематичних груп (*кусок, латка, клопоть*). Отже, подальший аналіз репрезентантів ЛСГ на позначення орного поля дасть змогу повно встановити зв’язок між словами і тими явищами, які вони позначають, виявити об’єм значення слів і їх вживання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурячок А. А. Принципи моделювання семантичних полів лексики // Мовознавство. – 1985. – № 4. – С. 41–43.
2. Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. – К.: Наук. думка, 1990. – 269 с.
3. Гумецька Л.Л. З історичної лексикології української мови (землеробство і суміжні заняття) // Мовознавство. – 1978. – № 6. – С. 11–23.

4. Данилюк О.К. Назви на позначення семи 'поле' в системі народної географічної термінології Волині // Мовознавство. – 1999. – № 4–5. – С. 41–47.
5. Дзензелівський Й.О. Сільськогосподарська лексика говорів Закарпаття // Studia Slavica X/1–2. – С. 33–97.
6. Дзензелівський Й.О. Словник специфічної лексики говірок нижнього Подністрів'я // Лексикографічний бюлетень. – Вип. VI. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – С. 36–54.
7. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография. – М.: Наука, 1976. – 355 с.
8. Клепикова Г. П. Семанто-лексический аспект в исследовании некоторых лексических групп (на материале карпатоукраинских диалектов) // Общеславянский лингвистический атлас: Материалы и исследования. 1975. – М.: Наука, 1977. – С. 162–188.
9. Козачук Г. О. Сільськогосподарська лексика говірок Волині: Дис. ... канд. філол. наук. – К., 1971. – 288 с.
10. Кочерган М. П. Про системність у лексиці та семантиці // Українська мова і література в школі. – 1976. – № 4. – С. 38–45.
11. Мораховская О. Н. К вопросу о семантических диалектных различиях // Общеславянский лингвистический атлас: Материалы и исследования. 1982. – М.: Наука, 1985. – С. 115–118.
12. Никончук М.В. Сільськогосподарська лексика правобережного Полісся. – К.: Наукова думка, 1985. – 310 с.
13. Пазяк О.М. Названия сельскохозяйственных орудий в украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. філол. наук. – К., 1969. – 18 с.
14. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст./ За ред. Л.Л.Гумецької. – К.: Наукова думка, 1978. – 591 с.
15. Сорокалетов Ф. П. К вопросу о системных отношениях в лексике народных говоров // Диалектная лексика. – 1975. – Л.: Наука, 1978. – С. 14–24.
16. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – К.: Вища школа, 2002.
17. Тищенко Т.М. Подільсько-середньонадніпрянське суміжжя у світлі ізоглос: Дис.... канд. філол. наук. – К., 2003. – 194 с.
18. Черепанова Е.А. Народная географическая терминология Чернигово-Сумского Полесья. – Сумы, 1984. – 274 с.
19. Шмелёв Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. – М.: Наука, 1973. – 280 с.

ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

- АСЛЦ – архів Східноподільського лінгвокраєзнавчого центру УДПУ імені Павла Тичини.
 Гончар – Гончар О. Вибрані твори. – К., 1959.
 Довідник агрономії. – Харків, 1956.
 ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С.Мельничука. – К.: Наукова думка, 1982–1989. – Т. 1–3.
 ЗЗ – Загальне землеробство: Термінологічний словник / За ред. В.О.Єщенка. – Умань, 2002.
 Коб. – Кобилянська О. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1974.
 Крохмалюк – Вирішуючи ключове завдання / Упоряд. Д.І.Крохмалюк. – К.: Урожай, 1987.
 Мирний – Мирний Панас. Твори: В 4 т. – Т.4. – Харків, 1955.
 Нар. прикм. – народна прикмета.
 Нар. тв. – народна творчість.
 Н.-Лев. – Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів: У 10 т. – К.: Наукова думка, 1966.
 ОСЗ – Казидуб Г.О., Єріна О.І. Основи сільськогосподарських знань. – К.: Вища школа, 1987.
 Пріхно – Пріхно М.В. Сила трудового суперництва. – Дніпропетровськ: Промінь, 1977.
 Самчук – Самчук У. Твори: В 2 т. – Т.2. – К., 1958.
 СБГ – Словарь української мови / За ред. Б. Грінченка. – К.: Наукова думка, 1996. – Т.1–4.

СГД – Садово-городні ділянки / Заяць В.А., Давидов В.Д. та ін. – Ужгород: Карпати, 1993.
Смолич – Смолич Ю. Вибрані твори. – К., 1947.
СУМ – Словник української мови. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. I–XI.
ФСУМ – Фразеологічний словник української мови: У 2 кн. / Уклад.: В.М.Білоноженко та ін.
– К., 1993.
Шевч. – Шевченко Т. Г. Зібрання творів: У 10-ти т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1951–1963.

В.О. Диц

КОНТЕКСТУАЛЬНІ СИНОНІМИ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ МИХАЙЛА РУДНИЦЬКОГО ТА СТЕПАНА ЧАРНЕЦЬКОГО (ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Стаття присвячена дослідженню контекстуальних синонімів у поетичній творчості Михайла Рудницького та Степана Чарнецького в аспекті виявлення індивідуально-авторської манери стилістичного їх використання. Вибір теми статті зумовило недостатнє дослідження формування семантики контекстуальної вторинної номінації. Особливо важливим є питання добору синонімів – одного з найвиразніших засобів художнього тексту. Ще І. Білодід наголошував: “ Розробка синоніміки – одне з важливих творчих завдань художників слова” [4, 147]. Щоб зрозуміти поетичне мовлення, потрібна серйозна попередня робота думки, спрямована на перетлумачення слів та заміну їхнього прямого значення переносним. Усі поетичні слова, всі словесні символи не беруться поетом у незмінному вигляді, а завжди переосмислюються відповідно до авторського задуму. Найбільше творчих трансформацій слово зазнає у мові поетичного тексту, який вирізняється своєю образністю, емоційністю, експресивною наснаженістю. При цьому відбувається своєрідний переклад на особливу “ внутрішню ” мову, яку називають “ мовою думки ” [20,35], “ внутрішньою думкою ” [21,8], “ семантичною мовою ” [8,8]. Засоби вираження “ внутрішньої мови ” можуть бути різними, це зумовлюється системою і обсягом знань суб’єкта про навколишній світ, ставленням до нього, його почуттями та емоціями, а також особливостями контексту. “ Процес розуміння не є перекладом природно-мовленнєвого тексту на метамову ” [11, 17]. Незважаючи на вимоги логіки – чітко розмежовувати мову й метамову, – Ролан Барт писав: “ ...відношення й структуру реальної мови (мови-об’єкта) я можу сформулювати на мові символів (метамові) ” [3, 131].

Проблема зміни смислового навантаження поетичного слова цікавила й продовжує цікавити багатьох дослідників художнього тексту. Це пов’язано з механізмами входження слова в поетичний текст, адже воно може набувати несподіваного відтінку значення або ж зовсім іншого лексичного значення. На перший погляд, поетичне слово (метафора, метонімія, синекдоха, перифраз), як засіб образності потребує контексту. Важливим для семантичного збагачення слова є контекстуальна метафоризація, контекстуальна синонімія та інші процеси, що виникають на основі переміщення слова у нове лексичне оточення, у незвичний для нього контекст. Ця незвична сполучуваність посилює, увиразнює значення слова, а не утворює суми значень. Лише контекст сприяє зміні значеннєвого об’єму слова, лише завдяки контексту можливе виникнення оказіональних конотацій.